

Utsatta flickor i patriarkala familjer

-

om behov av skyddat boende och andra insatser

FÖRORD

Regeringen har den 14 februari 2002 beslutat att ge länsstyrelserna i de tre storstadsregionerna i uppdrag att kartlägga behovet av skyddat boende för utsatta flickor i patriarkala familjer.

Länsstyrelsen i Skåne har valt att arbeta med kartläggningen så att den på ett tidigt stadium involverar skilda aktörer i ett nödvändigt förändringsarbete för flickor, som lever under hot och tvång i familjer med starkt patriarkala värderingar. Arbetet från Länsstyrelsens sida har också bedrivits med den övertygelsen att förutsättningarna för att uppnå en hållbar livssituation för de utsatta flickorna är att ge föräldrarna förutsättningar för ett familjeliv på demokratiska grunder.

Under 90-talet har Sverige haft ett förhållandevis högt flyktingmottagande med familjer som varit utsatta för traumatiserande händelser i sina hemländer och under flykten. De har kommit till Sverige samtidigt som landet genomgått en omfattande ekonomisk kris med nedskärningar i välfärdssystemen och en långvarig och hög arbetslöshet. Detta sammanlagt har försvårat livssituationen för många redan utsatta flyktingfamiljer. De svenska välfärdsorganisationerna har också haft svårigheter att samordna sina resurser och kunskaper till grupper med annan kulturell bakgrund och andra traditioner varför generella bilder av kulturellt betingade beteenden har blivit hinder för att se och tillgodose flickornas individuella behov.

Malmö i juni 2002

Bengt Holgersson
landshövding

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	2
INLEDNING	4
- tidplan och deluppdrag kartläggning 2002-04-01--2002-07-01	4
- handlingsprogram 2002-07-02--2003-07-01	4
- arbetsformer för kartläggningens genomförande	5
BAKGRUND	7
PATRIARKAL FAMILJESTRUKTUR OCH FLICKORS UTSATTHET	8
RELIGION OCH VARDAGSLIV	12
SAMTAL MED OLIKA FÖRETRÄDARE	13
- socialtjänsten	13
- skolan	16
- ungdomsmottagningar och kvinnokliniker	18
- barnpsykiatriska mottagningar	19
- sociala funktionen, Länsstyrelsen i Skåne län	20
- polismyndigheter/åklagarmyndigheter	21
- skattemyndigheten	21
- Migrationsverket	22
- socionomutbildningen, socialhögskolan i Lund	23
- samtal med enskilda eller grupper av invandrare	24
- kvinnojourer - Terrafem, Kriscentrum och kommunernas kvinnofridsorganisationer	26
- invandrarföreningar	26
- Islamic Center i Malmö	27
- BRIS - Barnens Rätt I Samhället	28
ENKÄT TILL SAMTLIGA SKÅNSKA KOMMUNER ANGÅENDE ANMÄLNINGAR OCH INSATSER FÖR FLICKOR I PATRIARKALA FAMILJER	28
- enkätsvar	29
SAMMANFATTNING MED FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER	33
FÖRDELNING MELLAN DE OLIKA SKÅNSKA KOMMUNERNAS ANDELAR AV INVÅNARE MED UTLÄNDSK HÄRKOMST - TABELL	37
LITTERATURFÖRTECKNING	38

INLEDNING

Regeringen har 2002-02-14 gett landshövdingarna i de tre storstadslänen Västra Götaland, Skåne och Stockholm i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete omfattande en kartläggning av situationen i länet när det gäller behovet av akut skyddat boende för utsatta flickor i patriarkala familjer. Länsstyrelsen i Skåne med ledning av Bengt Holgersson har fastställt följande arbetsordning för uppdragets genomförande:

Tidplan och deluppdrag

Kartläggning 2002-04-01--2002-07-01

Med stöd av en extern sakkunnig skall en kartläggning genomföras för att utröna om ytterligare åtgärder behövs för att säkerställa möjligheterna till ett skyddat boende. Detta skall ske i samverkan med länsstyrelserna i Västra Götaland och Stockholm. Kartläggningen skall geografiskt omfatta de invandrartäta kommunerna i storstadsregionen (Malmö, Lund, Trelleborg, Landskrona och Helsingborg).

Kartläggningen skall omfatta följande frågor

- definition av begreppet "utsatta flickor"
- i vilka strukturer risken är störst för hot och trakasserier mot flickor som vill bryta sig ur ett patriarkaliskt system och därför kan behöva ett skyddat boende
- vilka behov av skyddat boende föreligger
- vilka problem föreligger
- vilka goda exempel på insatser finns

Handlingsprogram 2002-07-02--2003-07-01

I det fall kartläggningen visar att åtgärder behövs för att säkerställa möjligheterna till skyddat boende skall ett handlingsprogram genomföras.

Handlingsprogrammet skall främst omfatta informationsspridning med goda exempel på insatser och goda förebilder när det gäller skyddat boende samt att bilda nätverk.

I anslutning till länsstyrelsernas uppdrag fick också socialstyrelsen regeringens uppdrag att utifrån befintlig lagstiftning och kunskap utforma skriftlig information till socialtjänsten i dess arbete med utsatta flickor i patriarkala familjer. Socialstyrelsens arbete har resulterat i ett meddelandeblad nr 6/02 rubricerat "Flickor som lever under hot och tvång i familjer med starkt patriarkala värderingar".

Arbetsformer för kartläggningens genomförande

Kartläggningen omfattar informations- och kunskapsinhämtning enligt följande:

1. Samtal med företrädare för

- *socialtjänsten*
  - Burlöv
  - Helsingborg
  - Landskrona
  - Lund
  - Malmö(Rosengård/
S Innerstaden)
  - Trelleborg

- *skola*
  - grundskola
    - Burlöv
    - Landskrona
    - Malmö
    - Trelleborg
  - gymnasieskola
    - Helsingborg

- *Region Skåne*
  - ungdomsmottagningen
    - Landskrona
    - Helsingborg
  - barn- och ungdoms-
psykiatri
    - Helsingborg
    - Malmö
  - kuratorer
    - Malmö Allmänna
Sjukhus

- *polismyndigheten i Skåne*
  - polisområde Malmö
  - polisområde Nordvästra Skåne

- *referensgrupper för
kvinnofridsarbete*
  - Landskrona
  - Malmö

- *etniska relationer*
  - Malmö kommun

- *sociala funktionen*
  - Länsstyrelsen i Skåne län

- *Migrationsverket*

- *Socialhögskolan, Lund*

- *Skattemyndigheten*

- *ideella organisationer*
  - kvinnjourer i Helsingborg och Malmö
  - Terrafem, Malmö
  - Bris, Malmö
  - Kurdiska föreningen, Malmö
  - Iransk Svenska Föreningen, Malmö
  - Svenska Palestinska föreningen, Landskrona
  - Islamic Center, Malmö
- *grupper och enskilda personer med följande etniska bakgrund*
  - bosnier
  - irakier
  - iranier
  - kosovoalbaner
  - kurder
  - libaneser
  - palestinier
  - turkar

2. Enkät till samtliga kommuners socialtjänst/individ- och familjeomsorg.

3. Studier av litteratur, debatt i media, aktuella rapporter samt deltagande i föreläsningar och seminarier. Referenslitteratur finns i bilaga.

TUSENTALS INVANDRARFLICKOR LEVER I TRYGGA OCH GODA FAMILJEFÖRHÅLLANDEN

-

Denna rapport beskriver en begränsad grupp av flickor, som utsätts för hot, tvång och våld, när de inte följer familjens stränga patriarkala regelsystem.

BAKGRUND

Under 90-talet har Skåne haft ett osedvanligt högt flyktingmottagande, framförallt från krigshärjade områden på Balkan, Mellanöstern och Afrika. Flertalet av flyktingarna har i sina hemländer haft traumatiska upplevelser av psykiskt och fysiskt våld, förföljelse och förstörelse. Familjer och släkter har splittrats genom död eller genom att leva i osäkerhet om någon anhörigs försvinnande.

Flyktingmottagandet i Sverige utsattes för extra svårigheter genom att landet redan befann sig i ekonomisk kris med kännbara besparingar i välfärdssystemen och en för landet hög arbetslöshet. Som högst låg arbetslösheten under senare hälften av 90-talet på 10--12 %.

Riksdagens och regeringens vision om alla kommuners solidariska ansvar för landets flyktingmottagning har visat sig vara ogenomförbar. Vissa kommuner var direkt motståndare till att medverka. I Skåne kom motståndet visserligen från ett fåtal kommuner men desto mer ett öppet sådant, till Sveriges flyktingpolitik. Motståndet kom att rikta sig generellt mot invandrare. Stora delar av flyktingkontingenterna valde bort bosättning i de norra delarna av Sverige och de mindre kommunerna till fördel för storstadsområdena. Detta har bidragit till en ojämn fördelning av ansvaret mellan de olika kommunerna i Skåne men också till en påtaglig boendesegregation och därmed ett bidragande hinder till integration. Fördelningen mellan de olika skånska kommunernas andelar av invånare med utländsk bakgrund återfinns i tabell 1, sidan 37.

Den svenska integrationspolitiken har i olika avseenden betonat vikten av mångfald grundat på de mänskliga fri- och rättigheterna. Friheten att utöva sin egen religion tillhör en av dessa grundläggande rättigheter. Här har olika myndigheter visat vägen när olika gruppkonstellationer inom majoritetssamhället försökt begränsa utövandet av den egna religionen, exempelvis vid byggande av moskéer eller anställdas önskemål om att utöva bönestunder under arbetstid. En annan rättighet som staten betonar är rätten att utöva sin kultur. Respekten för olika religioner och kulturer som princip är i det närmaste oproblematiskt att förhålla sig till i vårt samhälle medan den i vardagslivets utövning kan leda till kulturkrockar av mindre eller större betydelse. Att respektera olika kulturers matvanor har exempelvis efterhand gått att införliva i den svenska skolmaten. Andra mer extrema traditioner som exempelvis könsstympning har lett till oacceptans och sedermera har vi också fått lagstiftning mot denna. Mellan dessa ytterligheter finns ett stort antal traditioner som samhällets olika myndigheter möter och som antingen bejakas eller ej. Socialtjänsten och skolan är två organisationer som möter stora grupper av individer med en kulturell och religiös bakgrund, om vilken man i stort saknat adekvata kunskaper och färdigheter för att möta. Under 90-talet har denna brist ofta lösts med summarisk utbildning i form av föreläsningar om olika religiösa och kulturella former. Effekten har alltför ofta lett till en statisk föreställning om hur andra grupper är. Denna inställning innebär att mötet med en enskild familj redan är färgad av en generaliserad kunskap om den "kultur" familjen kommer ifrån men som familjen kanske inte alls omfattar. Familjen i sin tur kan också ha en föreställning om den svenska "kulturen" som inte är relevant men som hindrar familjens strävande till integration. Dessa schabloniserade föreställningar om varandras kulturer omöjliggör konstruktiva möten till förändring.

PATRIARKAL FAMILJESTRUKTUR OCH FLICKORS UTSATTHET

Patriarkal familjestruktur är inget okänt för vårt samhällssystem. År 1876 upphörde husbondens rätt att aga sin hustru och därefter har det varit en lång strävan för kvinnorättsrörelsen att göra de landvinningar på jämställdhetens arena, som vi idag har att stå på. Även om vi har långt kvar till ideal jämställdhet finns det ingen legitimitet för att mannen skall ha makt på kvinnans bekostnad. Även för barnen har 1900-talet inneburit förändringar i lagstiftningen i syfte att trygga och höja livskvaliteten (ex förbud mot barnarbete, obligatorisk skolgång, förbud mot aga).

Den patriarkala familjestrukturen finns främst i Mellanöstern, Nordafrika, vissa delar av Asien och Latinamerika. Följande beskrivning av dessa familjestrukturer är hämtad från dr Riyadh Al Baldawi¹

”Den patriarkaliska modellen har ofta sina rötter i det traditionella bondesamhället, som har behov av en gemensamhet men även av en klar maktkontroll för att kunna utöva sina huvudsakliga funktioner i det traditionella samhället. Den patriarkaliska modellen ger mannen en oerhört stor makt och roll inom interna men också externa relationer. Den makten är ofta förknippad med att mannen är familjeförsörjare och att det ekonomiska ansvaret ligger på pappan. Kvinnans roll blir i det läget att föda barn, sköta hemmet och ibland hjälpa mannen i vissa uppgifter. Kvinnan räknas i en del familjer som mannens ägodel. (Mannen betalar en viss summa pengar för att gifta sig med kvinnan, ofta utan att hon ens tillfrågas och i de mest traditionella familjerna utgör giftermålet en ekonomisk källa för flickans familj där den som betalar mest får henne.) Därmed tar man bort kvinnans personliga rättigheter att hävda sig och hennes möjligheter att representera sin egen familj utåt i samhället. Den här modellen har utvecklats genom historien där samhället utgått från en manlig dominans och kvinnan som ett komplement till mannen inom familjens ram. Samhället i många av ovan nämnda områden har betonat denna modell genom att stifta lagar och regler som stärker mannens roll i familjen och i samhället”. Även bland syskonen finns en hierarki där pojkar tar makten över flickorna.

Om en flicka gör uppror mot denna gruppberoende kultur genom att inte följa gruppens normer, gör hon även uppror mot ett helt system. Hon riskerar därmed att bli utfrysad från gruppen och i vissa fall utsättas för ett straff, inte bara fysiskt utan även psykiskt.

Det som dock påpekas av författaren är att formerna för utövandet av mannens makt markant skiljer sig åt i ett och samma land beroende på många olika faktorer, som klasstillhörighet, utbildningsnivå hos föräldrar, om man bor i stora respektive små städer eller i avlägsna byar. Den patriarkala familjestrukturen är ingen statisk struktur utan är som alla andra samhällssystem utsatt för förändring utifrån ekonomiska, sociala och politiska villkor.

---

¹ Ungdom, kulturmöte, identitet. Libers förlag 1998
Red N Ahmadi

Migrationsprocessen

För att förstå flyktingfamiljernas situation delar Riyad Al Baldawi in migrationsprocessen i tre olika faser: hemlands-, flykt- och mottagandelandsfasen. Mottagandelandsfasen delas upp i två perioder

- a) perioden då familjen väntar på sitt uppehållstillstånd och placeras på någon flyktingförläggning,
- b) när familjen fått permanent uppehållstillstånd och får sin kommunplacering.

Här övergår migrationsprocessen till *integrationsprocessen*.

Det som kommer att prägla familjens liv är formerna för och omständigheterna runt beslutet att lämna hemlandet. Beroende på hur uppslitande och hur svåra omständigheterna varit inför beslutet att fly men också svårigheter och lidande under flykten bidrar dessa upplevelser med största sannolikhet till att familjen och individerna senare drabbas av psykosociala och/eller psykosomatiska besvär.

Familjer som tvingas lämna sitt hemland utsätts helt naturligt för stora påfrestningar. Händelserna i hemlandet kan ha varit starkt traumatiserande likaså själva flykten. Förlusten för barnen att lämna kamrater, skolan nära släktingar och andra för dem viktiga personer påverkar dem mycket djupare än vuxna då de oftast har svårt att bearbeta skälen för att lämna landet. Ett barn kan också i det nya landet hysa rädsla för att återse sitt hemland just för att det inte fått möjlighet att bearbeta den skräckfyllda tiden.

Integrationsprocessen

I Socionomen 3/2002 framhåller docent Masoud Kamali behovet av ökad kunskap om olika invandrargrupperns livsbetingelser. Kunskapen måste också handla om den sociokulturella bakgrunden. Följande faktorer menar han kan vara relevanta för att öka förståelsen för att kunna arbeta med olika klientgrupper med invandrarbakgrund:

- urbaniseringsgrad
- vistelsetid i Sverige
- sociala relationer
- familjens/släktens storlek
- etnicitet

Familjer som kommer från relativt moderna och urbana områden har lättare för att smälta in i Sverige än de som kommer från avlägsna bysamhällen med starka traditionsbundna levnadsmönster. Till detta skall också läggas att utbildningsgraden har en avgörande betydelse för att förstå ett modernt samhälles komplexitet.

Vistelsetiden i Sverige är i sig ingen avgörande faktor för hur man lyckas eller misslyckas i det nya landet. Men tiden tillsammans med andra faktorer beskriver hur långt man kommer i sin integration eller befäster sin segregerade position. Avgörande faktorer är integrering, arbete, bostadsförhållanden, kvantitet och kvalitet på sociala kontakter med civila majoritetssamhället och andra invandrargrupper. När motsatsen uppstår skapas lätt en negativ och ifrågasättande attityd till samhället, vilket i sin tur ytterligare bidrar till familjens isolering.

De grupper som flytt eftersom de i hemlandet varit utsatta för förföljelse och förtryck på grund av sin etnicitet har framöver också ett stort behov av att bevara sin etniska identitet och får därmed svårigheter att finna former för integration i det nya landet. Ofta har man haft politiska ambitioner att skapa en nation av sin egen etniska grupp. För att bevara etniciteten markeras gruppens traditioner starkare i det nya landet och gränsbevarande handlingsmönster byggs upp för att skilja sig från andra invandrargrupper men också gentemot majoritetssamhället. Detta påpekar artikelförfattaren är en viktig kunskap som socialarbetaren måste ha med sig i arbetet med familjer från dessa grupper.

För de familjer som kommit som flyktingar till Sverige under 90-talet har migrationsprocessen inneburit stora påfrestningar för både familjen och individen. Som tidigare påpekats har integrationsprocessen försvårats av att stora grupper lämnats utanför arbetsmarknaden och flertalet har bosatt sig i segregerade bostadsområden.

De familjer som inte kommer in i integrationsprocessen utsätts för både yttre och inre stressfaktorer. Sannolikt är båda föräldrarna arbetslösa och får sitt uppehälle tillgodosett genom bidrag. För fadern i ett patriarkaliskt familjesystem innebär detta att han förlorar sin kanske viktigast roll – familjeförsörjaren. Barnen hinner utveckla sina språkkunskaper fortare och bättre än föräldrarna och blir därför ofta tolkar till föräldrarna vid kontakter med det svenska samhället. Här förlorar fadern ytterligare sin roll, eftersom det i hemlandet varit han som ensam stått för externa kontakter. Barnen blir också de i familjen som snart vet mest om det nya samhället och kan komma att utnyttja föräldrarnas tillkortakommanden.

För en man med starka traditioner i det patriarkala systemet kan en sådan här situation leda till att han tar makten över det han kan kontrollera, nämligen kvinnan - i det här fallet hustrun och döttrarna. Detta innebär faktiskt att kontrollen här blir strängare än den varit i hemlandet. Konflikten spetsas till ytterligare om döttrarna kommit till insikt om att de har rättighet till ett liv med mildare hierarki och mer rättvisa relationer.

Häri ligger risk att vissa barn och döttrar missuppfattar begreppet frihet i hemmet så att de totalt struntar i alla regler hemma men också i skolan och samhället i stort. Föräldrar som ingriper för att stoppa en utveckling som de anser vara destruktiv för både flickan och familjen kan missförstås och mötas av skepsis och motstånd från både skola och socialtjänst.

RELIGION OCH VARDAGSLIV

Flertalet flyktingar som kommit till Skåne det senaste årtiondet kommer från länder där islam är den dominerande religionen. För dem har mötet med det svenska samhällets sekulariserade livsstil blivit en minst sagt omtumlande upplevelse. Den muslimska synen på religion som både tro och liv liknar starkt den sammansmältning av andligt och världsligt som varit en självklarhet även i vårt land innan kyrkan alltmer fördes åt sidan.

I tidskriften Social forskning 3:2000 recenserar professor Rolf Nygren en avhandling om islamism och därifrån har följande citat hämtats:

”Något förenklat kan man kanske säga att många invandrare, och inte minst många från muslimska länder, genom migrationen flyttar mellan två historiska utvecklingsfaser, från ett agrart samhälle till ett industriellt. De flyttade från ett samhälle präglad av religionens allestädes närvarande bud och värderingar till ett samhälle där det religiösa mer eller mindre tabubelagts. Att flytta från en turkisk by med ett väl inrutat liv i minaretens skugga till en svensk storstad där allt färre besöker Guds hus, är som att göra en flytt över århundraden på en enda dag.”

På samma sätt som att generaliseringar inte kan göras kring begreppen kultur och tradition, kan inte heller begreppet muslim tolkas generellt. Inom den muslimska trosgemenskapen finns ett stort antal riktningar, precis som inom kristendomen. Islam är också utsatt för sekularisering på samma sätt som kristendomen.

”Till detta kan så läggas en nationell och språklig splittring. Svenska muslimer kommer från ett område som börjar i Ostasien och slutar i mellersta Afrika. I de svenska muslimska gemenskaperna finns således personer med både starkt skiftande bakgrund och svårigheter att förstå varandra språk.

Men även förhållningssättet till islam som religion och socialt ideal är olika.

Fyra grupper kan urskiljas:

- De bekännande för vilka islam är självklar både som trossystem och social och kulturell livsform
- De troende som accepterar islams religiösa och socialetiska principer utan för den skull observera islams religiösa förpliktelser särskilt noga
- De liberala som ser det stora värdet i många av islams etiska och filosofiska tankar men är kritiska eller rent av avvisande till islams religiösa bud, särskilt när det kommer till frågan om islams inflytande på samhället och politiken, samt
- De agnostiska som avvisar islam både som trossystem och social livsform.”

SAMTAL MED OLIKA FÖRETRÄDARE

Den största delen av kartläggningsarbetet utgörs av besök i sex kommuner med hög andel invandrare, nämligen Burlöv, Helsingborg, Landskrona, Lund, Malmö och Trelleborg. Samtalen och diskussionerna har genomförts alltifrån en enskild person till grupper om ett tiotal deltagare och sammanlagt har runt 150 personer deltagit. Representanter för Migrationsverket, skattemyndigheten och socialhögskolan i Lund har intervjuats per telefon.

Socialtjänsten

Socialtjänsten framhåller att man ofta hamnar i *bedömningssvårigheter* om vad som är bäst för flickan när det rör sig om hot och tvång i familjer med starkt patriarkala värderingar. Socialsekreteraren bedömer situationen i hemmet så allvarlig att behov av ingripande föreligger men ser samtidigt att ett skiljande från hemmet sannolikt leder till att familjen helt tar avstånd från flickan. Flickan rör sig också mellan dessa två ståndpunkter och uttrycker en stark oro för att bli lämnad av familjen. Inte i alla men i många fall avstår socialtjänsten för att vidta åtgärder, eftersom man bedömer att detta trots situationen i hemmet är bäst för flickan. Man är medveten om att samhället på detta sätt skapar olika insatsnivåer för barn beroende på kulturell bakgrund. Speciellt lyfts den romska gruppen fram där insatsnivån är genomgående låg.

En annan svårighet i bedömningsfasen är huruvida konflikten mellan flickan och föräldrarna beror på föräldrarnas alltför stränga och hotfulla kontrollfunktioner eller om flickan har en egen social problematik med droger och umgänge i kriminella kretsar. Föräldrarnas gränssättningar med exempelvis tider och val av kamrater har i dessa fall varit adekvata men svåra att bedöma i en akut situation.

En svårighet många socialsekreterare beskriver är avståndstagandet men också ett direkt formulerat förakt som kommer från vissa av flickornas fäder och äldre bröder. Om socialsekreteraren driver ärendet vidare och mot faderns vilja har socialsekreteraren känt sig hotade, vilket också kunnat bidra till att insatser uteblir.

Det finns en samstämmighet från socialtjänsten om behov av få mer *kunskap* kring de patriarkala familjestrukturerna och hur man bedömer risken för den utsatta flickan. Om någon säger "jag skall döda dig" - är det ett sätt att markera allvaret eller är det ett faktiskt dödshot? Det finns också en hög medvetenhet om att arbeta fram metoder för att på ett bättre sätt möta familjerna och tillgodose flickornas behov.

Socialtjänsten ser det som högst otillfredsställande att man i alltför många situationer med nuvarande arbetsformer inte når en stor grupp flickor som lever under hot om tvång och våld. Mörkertal är alltid svåra att uppskatta men med den skattning som görs vad gäller kvinnomisshandel så skulle det i Skåne innebära minst 200 flickor.

I de fall man skiljt flickan från familjen har placeringarna gjorts i jourfamiljehem eller familjehem samt i ett fåtal fall på institution. Dock efterfrågas någon form av *skyddat boende*. Formerna för detta formuleras på olika sätt men ett genomgående krav är att det måste finnas personal eller annat vuxenstöd som förstår den bakomliggande problematiken och som kan ge flickan adekvat stöd i att öka sitt självförtroende och sin självkänedom.

Det framhålls också att de flesta av dessa flickor inte är i behov av vård och behandling på grund av egen problematik och skall därför inte heller sammanföras med ungdomar som omfattas av sådant behov. Socialsekreterare som har längre erfarenhet av arbete med dessa familjer betonar vikten av att arbeta med föräldrarna under tiden flickan är placerad. Om arbetet med flickan eller familjen avbryts för tidigt är det sannolikt att flickan känner sig övergiven och därför vill hem i brist på kontakt eller att familjen börjar utöva påtryckning på flickan och hon inte orkar stå emot.

Vad avser flickor under 18 år har behovet av skydd utöver själva skiljandet från hemmet hitintills inte varit så omfattande. I några ärenden där adressen hemlighållits för föräldrarna har flickan själv efter några veckor avslöjat den för föräldrarna dock utan att föräldrarna gjort några hämningsförsök. Efter ytterligare några veckor begav sig flickan på egen hand hem till föräldrarna. Inledningsvis tolkades detta som om att hemsituationen inte var så svår och att flickan hade förväntningar om att svensk fostran skulle innehålla mer av frihet från uppfostran. Nu förs emellertid inom socialtjänsten en diskussion om socialtjänsten tillgodosåg flickans behov av stöd i familjehemmet och föräldrarnas behov av att kunna möta sitt barn som genom framförallt skolgången hunnit längre i integrationsprocessen än föräldrarna.

Här återges ett fall där socialtjänsten ingripit men där flickan under en lång tid levt under psykisk press på grund av minitiös kontroll:

En 13-årig flicka har omhändertagits enligt LVU med umgängesförbud och vistelseadressen i familjehemmet sekretessbelagd. Flickan var i skolan hårt kontrollerad av fadern som kontinuerligt rörde sig runt byggnaderna under rasterna. Vid ett tillfälle såg han dottern i samtal med en pojke. Upprörd tog han henne med sig i bil ut till en avskild plats där han på egen hand undersökte om hon hade mödomshinnan kvar. Flickan anmälde direkt händelsen och socialtjänsten fattade beslut om omedelbart omhändertagande och ansökan om LVU men gjorde också en polisanmälan om övergreppet. Fadern erkände agerandet. Åklagaren har nyligen beslutat att inte väcka åtal eftersom fadern inte haft eget sexuellt uppsåt med handlingen. Detta är bara ett av flera exempel på samhällets avsaknad av beredskap för att tillvarata dessa utsatta flickors rättigheter.

Socialtjänsten i Malmö beskriver också att det årligen upprepas om än begränsat att visst antal flickor uppges ha flyttat från föräldrarna tillbaka till hemlandet. Omständigheterna de här flickorna har levt under i Sverige har varit svåra och därav finns en oro för vad som hänt dem.

På frågan om *lagstiftningen* ger socialtjänsten tillräckligt utrymme att arbeta med flickornas problematik framkommer skilda uppfattningar. En grupp anser att socialtjänstlagen ger möjlighet till att tillgodose flickans behov medan en annan anser att den inte tillräckligt är anpassad till barnperspektivet vad gäller den formella handläggningen. Föräldrarnas medbestämmande och insyn i handlingar begränsar barnets rätt.

Socialtjänsten är den organisation som i de flesta kommuner ansvarar för *flyktingmottagningen*. Generellt saknas introduktion i föräldraskapets förutsättningar i det svenska samhället. Lund har dock påbörjat en sådan utbildning som sträcker sig över ett år och är obligatorisk.

På familjeenheten i Lund arbetar två socialsekreterare sedan några år tillbaka med familjeinriktat arbete. En är man med svensk bakgrund och kvinnan har sin bakgrund från Mellanöstern. Generellt anser de att socialtjänsten är alltför otydlig i sina ställningstaganden inför klienten. I invandrarfamiljer blir detta en fördubblad dunkelhet eftersom familjen inte har fått chans till insyn och därmed inlevelse i svenskt familjeliv. Ett tydligt budskap med klar hänvisning till lagstiftningen kan innebära en öppning till förhandling om vilka villkor som skall vara uppfyllda för att flickan skall få återvända hem. Men det handlar också om en lång uthållighet i kontakten med familjen för att få bekräftelse på att förändringen är hållbar. A och O för mötet med familjen är respekt för deras situation och dem som personer och med speciell tyngdpunkt på fadern utan att ge avkall på flickans grundläggande rättigheter.

Om hotbilden inte är för tung har socialtjänsten också haft framgång med familjerådslag och nätverksarbete. En konflikt som från början bedömts som låst kan visa sig ha oväntade öppningar och socialtjänsten får möjlighet att följa situationen under rimlig tid. Därutöver har också rådgivning och stöd genom samtalskontakt haft önskad effekt.

Skolan

Skolan är den arena där flickornas utsatthet synliggörs mest och där elevvårdspersonalen är de främsta aktörerna. Detta lägger ett tungt ansvar på personalgruppen som också under det senaste årtiondet varit utsatta för neddragningar eller fått ett större elevunderlag utan kompensation i resurstillskott.

Skolan upplever frustration genom att det alltför ofta antingen inte händer något när man anmäler ett ärende till socialtjänsten eller att flickan tar tillbaka sina uppgifter eftersom hon inledningsvis blir informerad om att föräldrarna måste kontaktas. Speciellt i de invandrartäta områdena har detta lett till att personalen anmäler allt färre ärenden, dock underlåter man aldrig att anmäla där starkt hot och våld förekommer.

Skolområdet visar en långt mer mångfasetterad bild än socialtjänsten. Bilderna avgörs också av hur påtaglig segregationen är. Där man fortfarande har en jämn balans mellan barn från majoritets- och minoritetssamhället lyckas skolan genomföra utbildningen på mer lika villkor än när minoritetsgruppen dominerar elevantalet.

Exempel på detta är föräldrarnas acceptans att låta flickorna få undervisning i gymnastik, simning och sexual- och samlevnad eller att delta i undervisning som sker i lägerform. Ett stort antal flickor förhindras av sina föräldrar att delta i dessa ämnen med skolans tysta acceptans.

En av grundskolorna i Trelleborg genomförde för några år sedan en tvåårssatsning på att samla alla invandrarföräldrar till återkommande träffar där kunskap om skolans mål och metoder förmedlades parallellt med att lärarna fick kunskap om elevernas hemland allmänt men specifikt om skolsituationen där. Den ömsesidiga förståelsen ökade i takt med att föreställningar byttes ut mot fakta. De från början disciplinära problemen, som var anledningen till projektet, avtog markant.

I en annan grundskola har man målmedvetet kontaktat föräldrarna som motsatt sig någon form av undervisning och krävt att föräldern/föräldrarna deltar vid något undervisningstillfälle för att få en faktisk bild, något som ofta leder till acceptans för att barnet skall få delta. Men för många flickor är verkligheten den att de är utestängda från nämnda delar av undervisningen och skolan har tvingats att godta detta.

De problem flickor i första hand formulerar till skolan är att de vare sig hinner eller orkar med läxorna hemma eftersom de måste passa småsyskonen direkt efter skolans slut och fram till att de lagt sig. Flickorna måste skynda sig hem direkt efter sista lektionen och kan bli påtagligt stressade om någon uppehåller dem på väg hem. På en invandrartät skola uppskattas ca 20 % av flickorna kontinuerligt leva under dessa omständigheter. Vid något tillfälle bad någon av flickorna att skolan skulle ge dem obligatoriska extralektioner för att därmed få "ledigt" från barnpassningen. Vid en öppen förskola dit ett flertal 12- och 13-åriga flickor kom med sina småsyskon kontaktade personalen mödrarna och förhandlade fram en för-/ eftermiddag per vecka under en termin och ordnade aktiviteten tillsammans med flickorna. En grundskola har schemalagt speciella aktiviteter för den här gruppen flickor.

Efterhand tilltar problemen för de mest utsatta flickorna och då handlar det om en oerhörd kontroll av flickans förehavanden. Ofta är det bröderna som på faderns uppdrag utövar den. Hennes livsutrymme är starkt begränsat och då bröderna också vistas på samma skola bevakas hon in i detalj. Så snart hon gör något som inte accepteras av fadern och bröderna hotas hon eller bestraffas fysiskt. Hon ställer frågan till personalen: "Hur skall jag komma ur det här? Finns det någon som kan hjälpa mig?" För många flickor blir denna press ohållbar.

Inför sommarlovet ställs också flickan inför det faktum, att hon skall åka till hemlandet med sin familj för att presenteras för den blivande mannen som respektive fädrar gemensamt utsett, s k arrangerat äktenskap. Detta sker ofta i anslutning till att flickan slutar grundskolan. En förhoppningsfull tanke är att de arrangerade äktenskapen är en företeelse i de nyanlända flyktinggrupperna men att den upphör när nästa generation bildar föräldraskap.

Till delar är detta sannolikt men absolut inte till fullo. En skolsköterska har mött en 13-årig flicka vars föräldrar är födda i Sverige på 60-talet men där fadern bestämt att dottern skall vara oskuld till giftermålet och att detta skall ingås med en av honom utsedd landsman. Detta är en familj som är integrerad i samhället så att de har arbete och bor integrerat bland svenskar.

Liksom personal från socialtjänsten ställer skolpersonalen frågan om varför det svenska samhället accepterar arrangerade äktenskap. Från en skola berättas om att en 14-årig flicka blivit bortgift enligt muslimsk sed. För att möjliggöra den 35-årige makens tillstånd att komma till Sverige agerade en äldre syster inför Migrationsverket. Personalen är fullt medveten om att tvångsäktenskap är förbjudet men gråzonen mellan ja eller nej från flickan är oerhört svår att få fram. När det gäller de yngre flickorna är det inte heller rimligt att de skall behöva ta ställning i så för livet avgörande fråga. Många flickor känner inte heller samhällets stöd så länge utlänningslagen medger undantag för arrangerade äktenskap. Mer om tillämpningen i utlänningslagen återfinns på sidan 23.

Ungdomsmottagningar och kvinnokliniker

Liksom skolan är en plats dit flickor vänder sig med sina frågor tar ungdomsmottagningarna och kvinnoklinikerna över de äldre flickornas frågor och bekymmer. Här fortsätter frågorna, oron och förtvivlan kring föräldrarnas planering av giftermål. På samma sätt som skolan handlar det om att finnas till hands för flickan, lyssna och stödja henne i hennes uppfattning att hon har rätt att själv avgöra vem hon skall leva med som vuxen och när detta skall ske. Många av flickorna resignerar inför föräldretrycket och går in i en passiv roll anpassad till det patriarkala kvinnomönstret. Några flickor blir deprimerade med självmordstankar. Flickor med större självsäkerhet och stark vilja hittar ofta egna lösningar. Ibland är också föräldrarna mer öppna för eftergifter än vad flickorna från början utgått ifrån. De stödjande samtalen på ungdomsmottagningarna kan för en del därför vara grunden för en konstruktiv väg för flickan och hennes familj.

Det är ofta svåra avväganden när ett ärende skall anmälas till socialtjänsten. En bättre samverkan efterlyses, där man arbetar fram en plattform med gemensamma grundläggande värderingar för bemötande av problematiken men också handläggningen. Socialtjänsten visar en allt större benägenhet att ta flickans problem på allvar. Men fortfarande kan socialsekreterare kräva att föräldrarna skulle vara med vid det inledande bedömningssamtalet med flickan. Senast handlade det om en 17-årig. För att kunna arbeta för flickornas rätt är det angeläget att socialtjänsten vågar ställa barnens rättighet mot föräldrarnas.

Den centrala frågan för flickorna som kommer från patriarkala familjer kretsar kring oskulden och mödomshinnan. Mödomshinnan är symbolen för flickans renhet och med den står och faller familjens heder. Många vill ha undersökt om mödomshinnan är kvar. Av etiska skäl utför vare sig ungdomsmottagningarna eller sjukvården i övrigt sådana undersökningar.

Enstaka individuella undantag görs dock, där flickans utsatthet bedöms som viktigare än den etiska normen. Vid ett antal privatkliniker däremot kan flickor och unga kvinnor få en mödomshinna inopererad för 5.000:- upp till 10.000:- kronor. Fixeringen vid mödomshinnan leder till panik och ångest för den grupp flickor som lever i strängt traditionellt kontrollerande familjer och helt naturligt kan bröllopsnatten bli en avgörande dom för hennes fortsatta liv, om den tillkommande maken också omfattas av samma patriarkala traditioner. En återkommande situation är att äldre bröder kommer med sin syster till akutmottagningen för att få intyg om att flickans mödomshinna är intakt. Rädslan för att förlora mödomshinnan har enligt ungdomsmottagningen lett till att allt fler flickor väljer att ha sex analt.

I ett strängt patriarkalt familjesystem medför homosexualitet ett hårt straff. Pojkar speciellt uttrycker en oerhörd skräck men också ett starkt förakt mot homosexualitet. För invandrapojkar handlar besöken på ungdoms- mottagningarna främst om att kontrollera eventuella könssjukdomar men samtidigt är de också i stort behov av att få samtala om sina egna kroppar och relationer. Den senaste tiden har allt fler pojkar kunnat visa öppenhet men också oro för sin sexuella förmåga i relation till partnern, vilket tolkas så att umgänget inte bara sker på pojkens villkor.

Förutom den individuella rådgivningen bedriver ungdomsmottagningarna ett brett förebyggande arbete. Utöver undervisning på skolorna söker man sig också till vuxenutbildningen och sfi-undervisningen (svenska för invandraren). I flera kommuner får alla sfi-deltagare på så sätt insyn i sex- och samlevnadskunskap. Undervisningen kan också ingå i olika integrationsprojekt där invandrarföreningar också finns som arrangörer. Det pågående riksomfattande projektet sexuell hälsa bör utgöra en bidragande kraft i att öka kunskapen om kroppen men också bidra till öppnare attityder till kvinnors sexualitet.

Barnpsykiatriska mottagningar

Barnpsykiatrin möter flickorna och deras familjer först om det finns någon psykisk komplikation utöver problematiken med det patriarkala familjesystemet. Förutom flickans utsatthet är familjen också utsatt för kraftig yttre och inre press.

Personalen betonar vikten av att ha kunskap om och förstå familjesystemet. De möter fäder som abdikerat på grund av sin egen isolering men också utifrån att de inte orkar sätta sig in i det nya samhällssystemet. Många av flickorna, som är barnpsykiatrins patienter, är speciellt i behov av att bli sedda i skolan. Men utifrån klassernas storlek och högljuddhet blir de än mer inåtvända och vänjer sig vid att spela en underordnad roll även i skolan. Alternativet är att själv bli utåtagerande. Barnpsykiatrin på Rosengård påpekar att alltför många barn används som tolk till sina föräldrar.

Det förekommer inte minst inom sjukvården, vilket ger barnen ytterligare belastning och oro och ansvarskännande inför föräldrarnas eller småsyskonens hälsa.

Sociala funktionen, Länsstyrelsen i Skåne län

Äktenskapsdispenser

För åren 1999, 2000 och 2001 har handlagts 17, 26 respektive 13 ansökningar om dispens för att ingå äktenskap före 18 års ålder. Under 1999 beviljades ingen ansökan medan det för 2001 och 2002 beviljades en ansökan/år med motiveringen att den underårige var nära 18 års ålder och hade uppnått motsvarande mognad. Majoriteten av sökanden hade utländsk bakgrund.

Socialkonsulenterna, som är ansvariga handläggare för sakområdet barn och ungdomsärenden, har i princip inte haft några förfrågningar från socialtjänsten vad gäller handläggningen av ärenden med utsatta flickor. De förfrågningar som gjorts har rört sig om ekonomiskt bistånd till flickor som efter fyllda 18 år gift sig.

Socialkonsulenterna pekar på socialtjänstens möjlighet att i större utsträckning än vad som görs idag tillämpa möjligheten att ge bistånd enligt *socialtjänstlagen* till ungdomar över 15 år på deras egen ansökan och hänvisar till allmänna råd 1985:2:

”Socialstyrelsen anser, att bistånd i andra former än placering utom hemmet torde kunna ges, även om vårdnadshavaren motsätter sig det. Enligt styrelsens uppfattning kan alltså en kontaktperson förordnas för en ungdom som fyllt 15 år men inte 18 år om denne själv önskar det, oavsett om föräldrarna går med på det eller ej.” (se socialstyrelsens meddelandeblad nr 52/83).”

Socialkonsulenterna är av uppfattningen att socialtjänsten inte i sin handläggning alltid tillgodoser den unges rätt att få sin egen ansökan prövad utan hänvisar till föräldrarnas rätt att vara medsökande. I ett tillsynsärende från 2001 (502-38141-00) görs följande skrivning:

”Försörjning och boende

Från och med 15 års ålder har den unge rätt att söka bistånd och utan samtycke från vårdnadshavare, beviljas bistånd till uppehälle, inackordering, kontaktperson m fl olika ändamål. Vårdnadshavaren ska underrättas om beslutet om bistånd.

Vårdnadshavaren har överklagningsrätt. Däremot kan den unge inte få placering i familjehemsvård eller annan dygnsvård utan vårdnadshavarens samtycke.”

Vidare görs följande påstående: "Såvitt framgår har den unge inte informerats om sin rätt att söka försörjningsstöd efter 15 års ålder.. Barnperspektivet har inte iakttagits i tillräcklig omfattning."

Polismyndigheten/åklagarmyndigheten

Inom polismyndigheten registreras ärendena utifrån brottsrubricering varför någon särskild statistik av familjerelaterat våld som skulle kunna hänföras till de här aktuella familjerna inte går att få fram. Allmänt uppskattar polisen att antalet misshandlade kvinnor med utländsk bakgrund som anmäler brottet kontinuerligt ökat de senaste åren.

Vad gäller socialtjänstens anmälningar av flickor som utsatts för hot om våld och våld anser åklagaren att här måste ske en bättre *samordning* och efterlyser en gemensam plattform för agerande såsom exempelvis gjorts kring kvinnomisshandel och barn som utsatts för sexuella övergrepp. Enligt åklagaren kan socialtjänsten haft ärendet för bedömning under flera veckor innan anmälan kommer till polisen. I sämsta fall har socialtjänsten redan beslutat att inte gå vidare i ärendet.

Från polisområde Malmö återges statistik för åren 1998-2001 för att belysa våldsbrott som begåtts mot flickor/kvinnor från 15 år och uppåt och gärningsmannen är bekant

	1998	1999	2000	2001
Misshandel inomhus	558	639	542	627
Misshandel utomhus	113	100	120	130
Grov kvinnofridskränkning	7	41	49	54
Grov misshandel inomhus	16	21	18	29
Grov misshandel utomhus	6	3	8	8

Skattemyndigheten

Hos skattemyndigheten kan en person som utsatts för hot och förföljelse få sina personuppgifter skyddade genom spärrmarkering d v s uppgifterna lämnas inte ut. Ett annat skydd är kvarskrivning, vilket innebär att personen som är utsatt för hot är skriven på den adress där hon/han senast bodde.

Följande kategorier kan få skyddade personuppgifter med intyg från polis, åklagare eller sociala myndigheter. Fingerade personuppgifter (identitetsbyte) handläggs av Rikspolisstyrelsen och regleras i lagen om fingerade personuppgifter.

Följande grupper kan få skydd

- misshandlade kvinnor

- personer utsatta för brott
- vittnen
- f d interner
- politiskt förföljda
- familjeproblem (ungdomar som gifter sig eller tvingas gifta sig)
- personer som trakasseras av psykiskt sjuka
- på grund av arbetet (poliser, rättsläkare, väktare)

Antalet spärrmarkeringar i Skåne-regionen fördelat på ålder och kön 2001-09-25, utom för de som är kvarskrivna

SKR	01-09-25	under 18	över 18	kvinnor	män	kvarskrivna
Eslöv	31	13	18	22	9	2
Helsingborg	140	56	84	73	67	1
Hässleholm	27	17	10	14	13	1
Klippan	50	23	27	30	20	
Kristianstad	66	31	35	34	32	5
Landskrona	60	23	37	39	21	2
Lund	100	35	65	62	38	1
Malmö 1	148	59	89	81	67	7
Malmö 2	230	85	145	129	101	11
Simrishamn	18	6	122	14	4	5
Trelleborg	69	30	39	33	36	
Ystad	39	13	26	21	18	
Ängelholm	27	11	16	13	14	
Totalt	1005	402	603	565	440	35

Antalet markeringar i hela landet fördelat på ålder och kön 2001-09-25 utom för de som är kvarskrivna

Totalt	7690	2998	4692	4543	3147	404
---------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	------------

Migrationsverket

Under kartläggningsarbete har många av samtalen kretsat kring *arrangerade äktenskap*. Utlänningslagen innehåller bestämmelser som reglerar grunden för att en person som inte bor i Sverige skall få uppehållstillstånd vid giftermål där den andre parten är bosatt i Sverige. Från Migrationsverkets handläggningsbok har följande information hämtats:

De viktigaste kraven för att ansökan ska kunna beviljas är alltså

1. att förhållandet har varat en tid
2. att parterna träffats i viss utsträckning
3. att de har god kännedom om varandra
4. att de har ett gemensamt språk att kommunicera på

Men från dessa krav görs följande undantag

”När det gäller arrangerade äktenskap eller förhållanden som annars kan konstateras ha sin bakgrund i ett traditionellt kulturmönster bör uppehållstillstånd kunna beviljas, trots att parterna träffats i begränsad omfattning och kanske saknar närmare kunskap om varandra. Dessa prövningar kräver god kännedom om olika kulturmönster när det gäller formerna för ingående av äktenskap och vad parterna kan förväntas känna till om varandras förhållanden”. Härtill klarläggs att det inte får finnas tvångsmässiga inslag.

För arrangerade äktenskap gäller en åldersgräns på 18 år men undantag görs i begränsad omfattning för personer under 18 år. I ett par fall har det även framförts att betydligt äldre män i åldern 35-40 år beviljats uppehållstillstånd för att gifta sig med 18-åriga flickor. Någon lättillgänglig statistik som skiljer ut personer som fått uppehållstillstånd grundat på arrangerat äktenskap finns ej att tillgå. På Migrationsverket är man medveten om svårigheten för en flicka att uttrycka sin egen vilja och att hennes ja i en del fall bara bekräftar det tvång hennes livssituation i stort utgör.

Arrangerade äktenskap definieras i det statliga betänkandet Vår anhöriginvandring av anhörigkommittén, SOU 2002:13 - ”någon annan än de blivande makarna - ofta parternas familjer eller andra släktingar - på något sätt och med något slags rättfärdigande utsett just dem att bli makar.”

Socionomutbildningen, Socialhögskolan i Lund

Vilken kunskap och förberedelse får de blivande socionomerna under sin utbildning för att möta en mångkulturell klientgrupps olika behov? Bristen på kunskap har under kartläggningen förts fram från olika företrädare men framförallt från socialtjänsten och skolan.

Alla kurser skall innehålla ett genus- och etnicitetsperspektiv. På grundkursen läser studenterna två böcker med inriktning på mångkulturell insikt.

”Tvärkulturella möten - grundbok för psykologer och socialarbetare” av Carl Martin Allwood och Elsie Tegnér samt Åke Dauns ”Det allmänmänskliga och det kulturbundna”. I ämnet socialrätt (fjärde terminen) finns ett avsnitt: kulturmöten och invandrarrätt, där tonvikten ligger på flyktingars situation. På sjätte terminen finns en valfri kurs i socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration.

Samtal med enskilda eller grupper av invandrare

En ung man med kurdisk bakgrund, högskoleutbildning och anställd i offentlig sektor men också med erfarenhet som intervjuare i ett utvärderingsprojekt i den s k storstadssatsningen anser att det senaste årets mediadebatt om hedersmord varit alltför onyanserad och drabbat den kurdiska gruppen. Han är av den bestämda uppfattningen att samhället skulle komma längre fram i analysen om den fokuserades på hur makten fördelas i samhället i stort. Mäns makt över kvinnan är en klassfråga och därför är det majoritetssamhällets ansvar att minoritetsgrupperna inte blir en ny underklass men också att bekämpa mäns makt över kvinnor.

I de bostadssegregerade områdena finns en mycket snedvriden bild av det svenska samhället som försvårar integreringen. Många vuxna har tappat både tilltro och ambition till att komma ut på arbetsmarknaden eftersom det ofta krävs en utbildningsinsats som upplevs överkomlig.

Vidare har många föräldrar i sin isolering tappat rollen som föräldrar. Barnen blir föräldrarnas vägvisare i det nya samhället - föräldrarna blir barn till sina egna barn. I isoleringen förstärks och cementeras traditionella värderingar och beteenden. Väl fungerande invandrarföreningar skulle kunna vara en länk till majoritetssamhället och mellan minoritetsgrupperna. För att få bidrag från det offentliga borde det ställas högre krav på föreningarna - som att de som sitter i styrelsen har kunskap om majoritetssamhällets grundläggande värderingar, att man bedriver ungdomsaktiviteter och att kvinnor har inflytande på lika villkor i föreningens arbete. I annat fall riskerar föreningen bli en inåtvänd mansorganisation som stärker utanförskapet. Tvärtom bör föreningarna stärka den egna identiteten för att individen skall gå stärkt och aktiv ut i majoritetssamhället.

En grupp män tillika fäder och med blandad etnicitet som deltar i ett arbetsmarknadsprojekt har också synpunkter på att vissa av invandrarföreningarna är alldeles för "nationalistiska" och bygger murar mellan minoritetsgrupperna.

Männen är eniga om att man som förälder måste visa barnen vägen samtidigt som man skall respektera deras beslut. Föräldrar måste också sätta gränser för barnen när de bryter mot regler. I det svenska samhället är det för mycket låt-gå-politik exempelvis vad gäller ungdomar i förhållande till droger och brottslighet. I den fortsatta diskussionen framgår klart att man saknar dialogen med det svenska vardagssamhället. Ingen har någon svensk vän och eftersom samtliga är arbetslösa har de heller ingen kontaktyta med svenskt arbetsliv.

Introduktionen under flyktingmottagandet innehöll kort information och lagstiftning och grundläggande principer om samhällsvärderingar men eftersom det nästan aldrig följdes upp med en återkommande diskussion blev det heller inte förståligt hur man förhåller sig till detta i vardagslivets handlingar. Alla vet att man inte får aga barn men ingen vet hur svenska föräldrar gör istället.

Många invandrarföräldrar som är arbetslösa, i sämsta fall analfabeter och där den enda informationskanalen är via hemlandets TV-satellitsändning, blir underkastade barnens tolkning av majoritetssamhällets regler. Förutom att föräldrarna blir försvagade i sin roll som förälder blir barnen alltför tidigt ansvarsbärare för både sig själva men också föräldrarna.

Ett tiotal kvinnor i motsvarande situation som männen anser att svenska kvinnor har större möjligheter att göra sina egna val och att män och kvinnor delar arbetet i hemmet på mer lika villkor. Bra med Sverige är att även flickorna har möjlighet att studera. Negativt är dock att svenska kvinnor använder för mycket alkohol och att man börjar dricka i så unga år.

Förutom alkoholen skräms de av det utbredda våldet och kriminaliteten, vilket gör att det känns mer angeläget att sätta gränser för hur länge barnen får vara ute och var de får vistas.

Här i Sverige är familjen mer utlämnad än i hemlandet. Där bodde ofta släkten som grannar och den äldre generationen fanns i samma hus. Gruppen vuxna med ansvar och gemensamma normer för barnens uppfostran kunde vara upp mot ett tjugotal personer. Den kollektiva familjen ställs i Sverige mot individen. I den svenska familjen utgör varje individ en självständig medborgare som kan fatta egna beslut utan att vara beroende av kollektivet. Den här gruppen kvinnor slits mellan kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, allt hemarbete och ständigt dåligt samvete att det inte finns någon vuxen tillhands när barnen så behöver. Därtill kom naturligtvis sorgen och osäkerheten över vad som hänt släkt och vänner under kriget, tacksamhet över att få skydd i ett nytt land men ett land där man inte släpps in i vardagsrummet.

En ung kvinna högskoleutbildad och yrkesverksam har växt upp i en strängt patriarkalisk familj. Dock var fadern mycket angelägen om att alla barnen oberoende av kön skulle studera. I detta såg hon en möjlighet att, när hon väl kom till högskolenivå kunna flytta hemifrån. Hon valde därför strategiskt utbildningsort på avstånd från föräldrahemmet. Väl installerad på studieorten upptäckte hon sin oförmåga att leva självständigt och avsaknad av självförtroende att ta beslut i vardagsnära frågor. För att kunna fullfölja studierna flyttade hon studierna till en högskola i närheten av hemmet, där hon också lyckades fullfölja dem. Uppfostran av flickor sker i den andan att hon alltid skall vara beroende patriarkatet.

Om flickan på egen hand tar sig ur det saknar hon kunskap, förebilder och egen träning att leva självständigt. Av en annan kvinna beskrivs situationen som att komma in ett anemiskt tillstånd. Båda dessa kvinnor vädjar till skolan att bättre tillvarata flickornas intresse genom att ge dem rättigheten och jämställdheten att få delta i full undervisning nämligen gymnastik, läger och sex- och samlevnad. Skolan ses som en frizon när hemmet domineras av hot och tvång att gå in under ett patriarkalt system.

Kvinnjourer - Terrafem, Kriscentrum och kommunernas kvinnofridsorganisationer

Allt fler kvinnor med invandrarbakgrund söker skydd från fortsatt misshandel. Många av dem har också barn som tvingats leva med att se sin mor bli misshandlad. Till jourerna kommer också flickor som när de fyllt 18 år tar sig från hemmet där de under längre tid misshandlats av både bröder och fadern. Malmö kommun har sedan ett par år tillbaka ett kvinnohus med nio platser, dygnetruntbemanning men också öppen verksamhet dagtid. Terrafem bedriver jourtelefonverksamhet med tillgång till ett 25-tal olika språk. Kvinnjourerna upplever att våldet mot kvinnan ökat. Speciellt svårt utsatta tycks de kvinnor som blir hämtade utomlands för giftermål. Invandrarkvinnorna är de som är i stort behov av skyddat boende och att de också har behov av att bo kvar längre innan de hittar någon ny bostad.

För svenska kvinnor finns ofta ett nätverk av familj, släkt eller vänner som kan ställa upp som skydd mot mannen medan den invandrade kvinnans nätverk ofta är förhindrade att gå in i konflikten på grund av hänsynstagande eller rädsla till mannen och övriga män i nätverket. Även om kvinnjourerna och kommunernas kvinnofridsorganisationer inte är anpassade för yngre flickor utgör deras erfarenheter och kunskaper en ovärderlig källa i det fortsatta arbetet med skydd för flickor som utsätts för hot om våld och våld i patriarkala familjer.

Invandrarföreningar

Invandrarföreningarna skulle kunna användas betydligt mer av kommunerna i integrationssyfte. Men det är också viktigt att kommunerna ställer högre krav på föreningarna och har bättre insyn i verksamheterna. En del föreningar har varit isolationistiska, utestängt kvinnor från inflytande och genom okunnighet om det svenska samhället motverkat integration. Föreningar som gör ett bra arbete dras med när någon annan får dåligt rykte. Nyanlända föräldrar får alltför dålig information om hur det svenska samhället fungerar. Här gör redan föreningarna ett stort arbete men det skulle kunna göras betydligt mer om föreningarna exempelvis medverkade i svenskutbildningen och introduktionsarbetet. Många föräldrar skolas av sina barns selekterade information om vad barn har rätt till. Föräldrarna blir maktlösa. Den snedvridna bild om det svenska samhället som då bibringas föräldrarna bidrar inte till integration.

Invandrarföreningarna besitter stor erfarenhet om hur saker och ting uppfattas av medlemmar och kan därför också bli ett av flera språkrör till kommunerna.

Exempel på företeelser som borde förbättras är formerna för utvecklingssamtal i skolorna, behovet av tolkar till föräldrarna istället för att barnen gör det samt effektivare svenskundervisning. Inåt den egna gruppen kan föreningen bistå med attitydarbete. Som exempel nämns: enligt traditionen erkänner mannen sällan något fel, vilket innebär i det svenska samhället att han ställs utanför möjligheten att vara med och lösa problemet eller att lära invandrarungdomarna att med bibehållen respekt för sina föräldrar förhandla sig fram till förändringar.

Föreningen uttrycker också engagemang för att aktivera sina landsmän att ta del i det politiska livet och att delta i valen. Den politiska debatten måste dock hållas utanför föreningen eftersom spännvidden i åsikterna är så stor att det skulle splittra föreningens överlevnad om föreningen skulle ta ställning i någondera riktning.

Islamic Center i Malmö

Islamic Center i Malmö bedriver en rad olika sociala aktiviteter utöver den religiösa verksamheten. Bland annat har man en barn- och kvinnojour med möjlighet att ge misshandlade kvinnor skyddat boende. Ambitionen med de olika verksamheterna är att verka för en ökad integration.

Detta formuleras på följande sätt i informationsskriften: "Målet med vår verksamhet är att skapa förståelse och en opinion för att vi som medborgare alla är likvärdiga och att vi gemensamt har lika stort ansvar och skyldighet att värna om Sveriges framtid tillsammans trots våra olika livsstilar, religioner eller åsikter....".

Det betonas vikten av att de muslimer som bosatt sig i Sverige också måste respektera svensk lag. Därför viger man exempelvis inte ungdomar under 18 år, trots att de i många muslimska länder är vanligt med unga äktenskap. Imamen eller någon annan företrädare gör klart för föräldrarna vikten av att ungdomarna studerar klart och att de når en egen mognadsgrad för att ingå äktenskap.

Det är inte ovanligt att individer eller grupper hänvisar till koranen för att försvara eller förklara en handling eller ett förhållningssätt. Vid upprepade tillfällen har Islamic Center kunnat gå in och visa på att religionen inte dikterar kraven utan att handlingsmönstret bottnar i mänskligt formade kulturmönster. För en troende muslim kan detta bli hjälpen för att utveckla sitt liv så att det blir lättare att leva i ett nytt samhälle. Med mer resurser anser sig Islamic Center kunna bidra till ett fortsatt integrationsarbete.

BRIS - Barnens Rätt I Samhället - region Syd

Sedan 1970-talet bedriver Bris jourtelefonverksamhet för barn och ungdomar. Barn och ungdomar ringer för att få råd och stöd när de utsätts för mobbing, har problem i relation med föräldrar eller kompisar, kring sexualitet men också när de blir utsatta för misshandel. De senare åren har samtalen också kommit att handla om etniska problem varibla ungdomar med rasistiska åsikter hör av sig. Men den största andelen av dessa samtal kommer från flickor med invandrar- bakgrund. Det återkommande temat är flickor som är under 18 år och fått besked om att familjen utsett make från hemlandet. En del av dessa flickor skall föras ur landet för att bosätta sig i makens hemland. En är upprörd och undrar varför Sverige inte gör något, en annan har gått ner i vikt och har slutat plugga och kan inte sova. Den tredje har fått sin telefon kontrollerad dagligen och slutligen sönderslagen.

En stor andel av flickorna blir misshandlade. Men det förekommer också samtal från invandrapojkar som blir misshandlade eftersom de bryter mot familjemönstret.

Bris, region Syd, kommer med början i höst att i Landskrona bedriva ett projekt för att öka medvetenheten hos barn och deras familjer med utländsk bakgrund om rättigheter och skyldigheter inom familjen men också att uppmuntra till och skapa mötesplatser för samtal inom invandrargruppen och mellan dessa och det svenska samhället.

Enkät till samtliga skånska kommuner angående anmälningar och insatser för flickor i patriarkala familjer

Samtliga skånska kommuners socialtjänst har tillsänts en enkät med följande frågor:

1. Hur många anmälningar/ansökningar har inkommit till socialtjänsten år 2001 och fram till idag rörande flickor under 18 år, där orsaken varit hot om våld eller våld riktat mot flickan från någon i hennes familj eller släkt?
2. Vilka olika svårigheter har socialtjänsten stött på under bedömnings- och utredningstiden?
3. Vilka olika typer av insatser har erbjudits flickorna/familjerna och vilka har varit verksamma?
4. Hur många ansökningar enligt LVU har gjorts under år 2001 och fram till idag?
5. Hur många av dessa flickor har behövt skyddas med stöd av § 14 LVU?
6. Finns det behov av andra former av insatser för den här gruppen flickor och deras familjer?

Av de 33 kommunerna har 29 besvarat enkäten. Ett femtiotal flickor har varit föremål för olika insatser men i endast nio fall har insatserna skett mot föräldrarnas vilja, varav fem har fått vistelseorten sekretessbelagd för föräldrarna. Siffermaterialet får endast tolkas som en fingervisning om hur situationen bedöms idag från socialtjänsten. Felkällorna utgörs främst av att definitionen av "utsatta flickor i patriarkala familjer" kan ha tolkats olika och att ärenden inte statistikförs med problematiken "utsatta flickor". Däremot har enkäten på ett tydligt sätt visat ett stort engagemang i frågan och ger uttryck för ett stort behov av utvecklingsarbete.

kommun	anmälningar ansökningar	insatser SoL	insatser LVU	åtgärd enligt LVU § 14
Bjuv	-	-	-	-
Bromölla	-	-	-	-
Burlöv	1	-	-	-
Båstad	-	-	-	-
Eslöv	2	-	-	-
Höganäs	-	-	-	-
Höör	-	-	-	-
Hässleholm	2	2	-	-
Klippan	5	5	-	-
Landskrona	5	5	-	-
Lomma	-	-	-	-
Lund	2	2	-	-
Malmö*	21	13	5	5
Osby	1	-	-	-
Perstorp	--	-	-	-
Simrishamn	1	1	-	-
Skurup	-	-	-	-
Sjöbo	1	1	-	-
Staffanstorps	-	-	-	-
Svalöv	3	-	3	-
Svedala	-	-	-	-
Tomelilla	-	-	-	-
Trelleborg	1	-	-	-
Vellinge	-	-	-	-
Ystad	-	-	-	-
Åstorp	2	1	1	-
Ängelholm	1	-	-	-
Örkelljunga	-	-	-	-
Östra Göinge	-	-	-	-

* Av Malmö's 10 stadsdelsförvaltningar har svar inkommit från samtliga

Påfråga 1 har följande kommentar lämnats

- eftersom vi inte haft dessa flickor hos oss kan vi inte ge något svar
- det är inte möjligt att ta fram antal ärende som avser "flickor som är utsatta i patriarkala familjer". Ärenden aktualiseras p g a andra omständigheter såsom misstanke om missbruk, relationsproblematik osv. Det framkommer ej om familjens konstellation är patriarkal eller om problematiken grundar sig däri.

Påfråga 2 om vilka olika svårigheter socialtjänsten mött under bedömnings- och utredningstiden har följande kommentarer lämnats:

- brist på bra placeringsalternativ
- svårt att få gehör för flickans situation i familjen
- förnekande familjen enade och motarbetar utredning
- dubbla budskap från föräldrarna - vill både ha kontroll och samtidigt överge barnet
- rädsla för att saker blir värre efter kontakt med familjen/släkten
- socialtjänstens kvinnor möts av familjen med misstro
- även om annat boende ordnas finns stor risk att flickan blir uppsökt
- vid eventuell placering utanför hemmet kan flickans familj/släkt ta avstånd - hur ersätter man det
- svårt att nå samförstånd med främst papporna
- flickorna vågar inte berätta om svårigheter i familjen av rädsla för repressalier
- svår avvägning att bedöma när det är normal tonårsfrigörelse och mer allvarlig problematik
- svårt att bedöma barnets/ungdomens bästa om en placering leder till isolering från familjen
- bristande kulturkompetens hos personalen
- kulturkrockar
- det är svårt att bedöma flickans berättelse och svårt att få kontakt med och samtala med föräldrarna. Det finns resurser tillgängliga för att kunna skydda flickan i ett akut läge. Det uppstår även svårigheter då polisförhör inte samordnas i den med socialtjänstens utredning
- vi har inte mött några svårigheter utöver vad som annars sker
- Svårigheter vi stött på under utredningstiden:
- vad är tonårskonflikter och vad är faktiskt misshandel? I vissa fall har det visat sig att flickorna brutit våldsamt mot föräldrarnas regler och normer avseende exempelvis utetider och val av umgänge. Ibland har det hos flickorna funnits en föreställning om att svenska barn har större frihet än vad som faktiskt är fallet. I en konflikt-situation med föräldrarna har då flickorna valt att söka upp kuratorn på skolan eller har vänt sig direkt till socialbyrån med önskemål om att bli placerade utanför hemmet. I vissa fall har det blivit så, avhängigt av allvaret i berättelserna, och då har det visat sig efter ett tag att flickorna uppvisat eget beteende i familjehemmet. Det vill säga att de velat leva på ett sätt som inte varit accepterat i familjehemmet (missbruk, sena utetider, varit borta på nätterna etc).

- våld och hot om våld mot barn skall polisanmälas av socialtjänsten vilket också görs. Flickan kan då utsättas för press av familjemedlemmar om hon bor fortsatt i hemmet, vilket snabbt aktualiserar frågan om en placering utanför det egna hemmet.
- hur verkliga är hoten från familjen? Mycket svårbedömt. Språkbruket har ofta diskuterats här. Om någon säger att "jag skall döda dig" - är det ett sätt att markera allvaret eller är det faktiskt dödshot?
- när någon anmäler att en minderårig flicka skall giftas bort mot sin vilja och kontakt etableras med flickan som säger att hon vill detta! Enligt vår definition utsätts flickan (några fall där flickan är 12--13 år) för sexuella övergrepp med föräldrarnas goda minne. Ibland leder detta till graviditet vilket alla parter anser sig införstådda med. Om man skulle omhänderta med stöd av LVU har vi en situation där ingen i nätverket anser att barnet har ett vårdbehov! Vårdplanen skulle vara svår att upprätta - en uppmaning till flickan att bryta med sitt nätverk, eller i alla fall ta avstånd! Hur länge skall vården fortgå? Tills flickan är 15 eller 18. Hur skall socialtjänsten kunna avgöra vad som är bäst för dessa flickor? Skall vi uppmuntra dom att revoltera mot sin familj och riskera att förlora sitt nätverk?
- mödravårdscentraler har berättat att flickor skickats till hemlandet under sommaren för att giftas bort. De blir gravida och männen kommer hit som anknytning sedan.

Under fråga 3 anges att följande åtgärder vidtagits för att stödja flickan och hennes familj:

- för flickor över 18 år: kvinnojour, ekonomiskt bistånd
- skyddad identitet
- placeringar på institution, jourfamiljer och familjehem
- stöd genom samtalskontakt
- samtalskontakt med föräldrarna
- familjearbete/familjeterapi/familjepedagoger
- kontaktperson
- familjehemsplacering i kombination med samtals-/stödkontakt har varit mest verksamt. I många fall har situationen löst sig och flickan kunnat återvända hem med fortsatt stöd från socialtjänst och skola. Samtal/dialog är viktig och ofta visar sig problemet inte vara så manifest som ett initialt verkar.
- I en del fall har en fortsatt familjehemsplacering fått utgöra skydd för flickan
- behandlingsassistenten, familjearbete av vår familjeenhet samt familjehemsplacering. Alla insatser har varit verksamma. Familjerna har fått hjälp att "hantera" situationen. De har fått eget stöd.

- plats i kontrakterade familjehem kan erbjudas samt att om det krävs och är tillämpligt kan ett LVU bli aktuellt med ett umgängesförbud samt icke röjande av vistelseadress

Påfråga 6 om det finns behov av andra former av insatser för den här gruppen flickor och deras familjer har följande förslag lämnats:

- bättre kunskap hos oss som jobbar med dessa ärenden socialtjänst - skola - förskola
- finns säkert ett stort mörkertal - vi behöver mer kunskap för att bli bättre på att se signaler och för att kunna göra bättre insatser
- önskar att vi haft möjlighet att vid samtalen med familjerna ha med oss personer med rejäl kulturkompetens
- lättare att få tider på BUP för samtal med flickorna
- något slags utbildningsprogram för familjen om svenska lagar och förhållningssätt
- eventuellt skyddat boende
- familjen behöver information om våra regler, vår lagstiftning och vår människosyn. De måste bibringas kunskap om att patriarkaliskt synsätt leder till problem i vår typ av samhälle
- tror det är angeläget att frågan diskuteras i invandrarföreningar och att personer från den egna kulturkretsen engagerar sig
- att utveckla metoder för familjearbete är av stor betydelse
- tjejgrupper tillsammans med svenska flickor
- föräldrautbildning
- kännedom om olika kulturer
- samtalsgrupper
- kristelefon
- sedvanlig hjälp med familjeterapi från BUP
- vid ankomsten till Sverige behöver familjerna få ordentlig information om kultur, lagar m m. När familjen etablerat sig bör det finnas samtalsgrupper för hela familjer som bör vara sammansatta med svenskar, invandrare som bott en längre tid i landet samt nyanlända. Det är viktigt att hela familjen deltar och får hjälp. Grupperna bör behandla kulturkrockar, sexualkunskap, aga m m. Det borde finnas någon form av öppenmottagning för flickor dit de kan vända sig anonymt. Det borde också skapas någon form av boende för flickor under 18 år.
- nej, inte som det ser ut idag
- lagstiftning. Det skall vara straffbart att gifta bort sina minderåriga barn samt att tillåta att de lever under äktenskapsliknande förhållanden. Akutboende för dessa flickor med professionellt stöd och uppföljning. I vanliga kontrakterade hem finns det män eller söner vilket har kunnat innebära problem för de flickor som flyttat tillbaka till sin familj.

SAMMANFATTNING MED FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

Uppdraget från regeringen har varit att i första hand kartlägga behovet av skyddat boende för utsatta flickor i patriarkala familjer men också belysa behovet av andra insatser både på kort och lång sikt.

Den patriarkala familjestrukturen kännetecknas av att fadern är familjens överhuvud med ansvar för familjens ekonomiska och sociala kontakter men även dess interna och externa relationer och är familjens enda offentliga representant utåt. De övriga männen i släkten har också legitimitet att vara representanter men endast på uppdrag av fadern. I hierarkin följer farfadern och morfadern, farmodern och mormodern, modern och därefter barnen. I syskongruppen är pojkarna överordnade flickorna. Kvinnors uppfattning av sig själva som underordnade är inlärt genom familjestrukturer. Att bryta mot familjens regler innebär märkbara sanktioner. När flickorna blir utsatta för dessa sanktioner som ytterst leder till tvång och våld måste det svenska samhället tydligt visa att rättigheten till ett tryggt, självständigt och jämställt liv även omfattar dem.

De förslag till förbättringar som lämnas syftar kort- och långsiktigt till att de utsatta flickorna får ett skydd här och nu men också att ge familjerna förutsättningar att finna levnadsformer som samspekar med samhällets grundläggande värderingar.

Boendesegregation, socioekonomisk fattigdom och arbetslöshet är starkt bidragande orsaker till att integrationsprocessen uteblir, något som medför att barnen och ungdomarna kommer att leva i två världar - hemmet och skolan.

Hot, tvång och våld förekommer i alla familjestrukturer. Det som särskiljer hot, tvång och våld i den patriarkala familjestrukturen är att den i stora delar har hemlandets legitimitet och legalitet. Det är först nu det svenska samhället officiellt sett flickornas utsatthet och att den utsattheten har med familjens/släktens värderingar och normer att göra. Tidigare har man tolkat övergreppen främst som brister i det svenska samhället. Men övergreppen har också tonats ner av kulturtolerans.

Kartläggningen visar att många flickor i den yngre åldrarna söker sig till skolans elevvårdpersonal och i tonåren i större utsträckning till ungdomsmottagningarna för att söka stöd. För flertalet handlar det om att de lever under starkt kringkurna levnadsvillkor i tidskontroll vad man får göra och vem man får umgås med. Kravet på självständighet ökat med flickans ålder och därför ökar också motsättningarna och kontrollen hemifrån om familjen inte finner någon kompromisslösning.

Här utkristalliseras de flickor som kommer i en utsatthet med hög risk för repressalier. För de här flickorna saknar socialtjänsten idag kunskap och kompetens att göra riskbedömningar. Föräldrarnas planering av bortgifte är för många av flickorna en plåga och där kraften att stå emot ofta sviker flickan. Att bryta mot familjens regler innebär märkbara sanktioner.

Samhällets stöd till de utsatta flickorna har brustit. Orsakerna till detta har säkerligen många dimensioner. En orsak som socialtjänsten tagit upp är en missriktad kulturtolerans som fått till konsekvens att man avstår från insatser i högre utsträckning än för svenska flickor. Föräldraperspektivet har också inneburit att flickornas behov trängts undan. Socialtjänsten måste arbeta fram metoder som gör det möjligt för flickan att få tillräckligt stöd. Sociala funktionen på Länsstyrelsen har påpekat att socialtjänsten i större omfattning borde tillgodose ungdomars möjligheter att efter 15 års ålder själva söka biståndsinsatser. Yrkesgrupper som möter de här flickorna efterfrågar också mer kunskap. Det är inte kultur- och religionsföreläsningar som efterfrågas utan en ökad medvetenhet om egna attityder och förhållningssätt kombinerat med en problematisering av de svenska samhällets värdegrunder i ett mångkulturellt samhälle.

Kartläggningen har också kunnat ge exempel på utvecklingsinriktade insatser inom olika organisationer. Gemensamt är dock att de inte ingår i en sammanhållen långsiktig strategi för att förbättra situationen för de utsatta flickorna.

Förslag

att *det på kommunal nivå utarbetas handlingsplaner för att motverka att flickor som lever i familjer med starkt patriarkala värderingar utsätts för hot och våld. Arbetet förutsättes ske i samverkan mellan socialtjänst, skola, hälso- och sjukvård, polis och frivilligorganisationer.*

att *följande områden i den kommunala handlingsplanen beaktas*

- invandrarföräldrarnas behov av bred föräldrautbildning och att denna utbildning finns som ett obligatorium i introduktionen av flyktingar*
- att skolan hävdar alla flickors och pojkars rättighet att oavsett etnicitet får delta i all undervisning på grundskolan*
- att tillvarata frivilligorganisationernas kunskaper, resurser och önskan om att få vara med i arbetet för flickorna och deras familjer. Särskild tyngdpunkt bör fästas vid de invandrarföreningar som engagerar sig för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor, pojkar och flickor och som också bedriver ungdomsverksamhet.*
- att alla myndigheter ser över sina rutiner gällande tolkanvändning så att barntolkning undviks*

I arbetet med att genomföra de lokala handlingsplanerna förutsätts utbildningsinsatser både breda men också fördjupade. Informationsmaterial behövs för att nå berörda grupper.

att *regeringen för detta utvecklingsarbete avsätter medel som fördelas via Länsstyrelsen*

att *Länsstyrelsen ansvarar för att samordna att arbete kommer igång genom inledande föreläsningar och bildande av nätverksgrupper för kunskapsspridning*

Behovet av skyddat boende har bedömts olika beroende på graden av utsatthet. De flesta kommuner med erfarenhet av placeringar ser framöver familjehem och jourhem som framkomliga lösningar. I de större kommunerna efterfrågas andra boendelösningar och med personal som har speciell kunskap för att tillgodose flickornas behov. För de flickor som är i behov av omfattande skydd förutsätts samlade resurser för hela landet med gemensam huvudman. När flickornas behov synliggörs ute i kommunerna kommer det sannolikt att medföra ökat behov av alternativa placeringar.

I anslutning till en placering är det angeläget att också bygga upp kompetens att arbeta med föräldrarna. I de mindre och medelstora kommunerna kan det vara rimligt att finna samverkansformer med exempelvis expertteam.

Förslag

att *socialtjänsten i sin handlingsplan beaktar behovet av skyddat boende i respektive kommun*

att *kommunövergripande finna samverkansformer för att vidmakthålla hög kompetens inom området*

att *hos regeringen hemställa om att medel avsätts för skapande av ett akut skyddat boende för hela riket*

Ett genomgående budskap i kartläggningsarbetet har varit flickors oro och plåga inför föräldrarnas planering av att bli bortgifta med män de inte känner eller män de själva aldrig skulle välja. Sveriges Riksdag har tagit ställning för att acceptera arrangerade äktenskap genom att i utlänningslagen ange detta som ett godtagbart skäl för att få uppehållstillstånd. Detta innebär att samhället sänder ut budskapen som

- det är ok att männen har makten över kvinnans liv och därmed formellt vidmakthålla former för ett patriarkalt system
- att invandrarkvinnor inte har samma rättighet till jämställdhet

Förslag

att *regeringen och riksdagen uppmanas att överväga tidigare ställningstagande inför beslut om betänkandet "Vår anhöriginvandring (SOU 2002:13) vad avser arrangerade äktenskap".*

Fördelningen mellan de olika skånska kommunernas andelar av invånare med utländsk härkomst visas i tabell 1.

Kommun	Invånare	Utrikesfödda		Födda i Sverige med utl. bakgrund *		Utrikes födda och födda i Sverige med utl. bakgrund	
		Sv. medb	Ej sv medb	Sv medb	Ej sv medb	Antal	%
Bjuv	13 705	1 161	642	1 407	133	3 343	24,39%
Bromölla	12 085	662	280	765	42	1 749	14,47%
Burlöv	15 038	1 802	851	1 632	126	4 411	29,33%
Båstad	14 090	678	284	717	43	1 722	12,22%
Eslöv	28 487	1 999	1 008	2 164	181	5 352	18,79%
Helsingborg	117 737	11 737	5 981	11 878	1 131	30 727	26,10%
Hässleholm	48 580	2 404	1 263	2 588	229	6 484	13,35%
Höganäs	22 639	1 158	622	1 676	100	3 556	15,71%
Hörby	13 742	429	370	657	64	1 520	11,06%
Höör	13 976	655	436	921	96	2 108	15,08%
Klippan	15 541	793	509	1 121	119	2 542	16,36%
Kristianstad	74 161	4 056	2 040	4 390	360	10 846	14,62%
Kävlinge	24 583	986	590	1 750	162	3 488	14,19%
Landskrona	37 728	4 207	2 765	3 672	512	11 156	29,57%
Lomma	18 044	782	385	1 119	77	2 363	13,10%
Lund	98 948	7 429	5 659	9 067	795	22 950	23,19%
Malmö	259 579	37 865	22 379	32 113	3 843	96 200	37,06%
Osby	12 742	590	273	621	54	1 538	12,07%
Perstorp	6 745	631	254	625	36	1 546	22,92%
Simrishamn	19 303	744	348	871	44	2 007	10,40%
Sjöbo	16 648	431	300	779	64	1 574	9,45%
Skurup	13 714	563	301	915	74	1 853	13,51%
Staffanstorp	19 815	978	584	1 525	106	3 193	16,11%
Svalöv	12 562	570	471	877	109	2 027	16,14%
Svedala	17 905	737	340	1 334	66	2 477	13,83%
Tomelilla	12 372	413	237	516	43	1 209	9,77%
Trelleborg	38 429	2 993	1 439	3 304	236	7 972	20,74%
Vellinge	30 516	1 032	552	1 976	83	3 643	11,94%
Ystad	26 182	1 115	577	1 391	92	3 175	12,13%
Åstorp	12 873	1 067	623	1 251	130	3 071	23,86%
Ängelholm	37 312	1 811	847	2 308	184	5 150	13,80%
Örkeljunga	9 428	476	309	598	47	1 430	15,17%
Östra Göinge	14 215	574	315	761	47	1 697	11,94%

* Född i Sverige med minst en utrikes född förälder

Källa: STATIV, Integrationsverkets databas

Litteraturförteckning

Al-Baldawi, Riyadh "Migration och familjestruktur", artikel i boken Ungdom, Kulturmöte identitet, Libers förlag (1998), redaktör Nader Ahmadi

Becirov, Sofia och Carlstén, Arjumand, "Den gemensamma nämnaren? Insikt", Förlags AB Gondolin

Hammar, Åsa, "I främmande land", Federationsförlag

Hydén, Margareta och Sjöblom, Yvonne "Att skiljas i främmande land", Socialstyrelsen (1997)

Integrationsverkets rapportserie "Låt oss tala om flickor"

Kamali, Masoud, "Kulturessentialism och hedersmord", Socionomen nr 3/2002

Nygren, Rolf "Islam - en livsform" - Social forskning nr 2/2000

Schlytter, Astrid "Reaktioner på invandrarflickors gränsöverskridande handlande - särskilt om arrangerade äktenskap" (opublicerad)

Schlytter, Astrid, "Arrangerade äktenskap/tvångsäktenskap i Sverige", Socionomen nr 3/2002

SDF Rosengård - rapport, "Våld mot kvinnor och barn"

Sjöblom, Yvonne "På väg ut - när ungdomar rymmer och kastas ut hemifrån - ur socialtjänstens perspektiv", rapport i socialt arbete nr 103-2002 Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete

Socialstyrelsen, "Flickor som lever under hot och tvång i familjer med starkt patriarkala värderingar", meddelande blad nr 6/02

Utrikesdepartementet 2002, "Jalla! Nu klär vi granen - möte med en muslimska kultursfären".

Rapportserien Skåne i utveckling
ISSN 1402-3393

- 2002:1 Skog och trädmiljöer längs nedre Helgeån i Kristianstads Vattenrike. *Miljöenheten*
- 2002:2 Öppen vård i utveckling, stadsbidrag fördelade under år 2001. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:3 Organiska miljögifter i marin biota i Skåne län – en sammanställning och utvärdering 1992-2000. *Miljöenheten*
- 2002:4 Översyn av Hallandsås nordsluttningar –biologiskt värdefulla områden. *Miljöenheten*
- 2002:5 Slam i Skåne län – kvalitet, hantering och debatt. *Miljöenheten*
- 2002:6 Årsrapport 2001 – Socialtjänsten i Skåne län. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:7 Övervakning av fladdermöss i Skåne – rapport för 2001. *Miljöenheten*
- 2002:8 Växtnäringsförluster från jordbruksmark i Skåne och Blekinge – årsredovisning 1999/2000. *Miljöenheten*
- 2002:9 Växtnäringsförluster från jordbruksmark i Skåne och Blekinge – årsredovisning 2000/2001. *Miljöenheten*
- 2002:10 Analys av hur luftmiljön i Skåne påverkas om Barsebäcksverket ersätts av fossilbaserad elproduktion på Själland. *Miljöenheten*
- 2002:11 Övervakning av kustnära sanddynor – litteraturstudier och förslag till övervakningsprogram. *Miljöenheten*
- 2002:12 Kontroll av försäljning av kosmetika och hygieniska produkter i Skåne län. *Miljöenheten*
- 2002:13 Kontroll av försäljning av träskyddsbehandlat virke i Skåne län. *Miljöenheten*
- 2002:14 Effekttuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten. Vinter 2002. *Miljöenheten*
- 2002:15 Anmälningar enligt Lex Sarah i äldreomsorgen 2001. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:16 Länsrapport 2001 inom alkoholområdet m m i Skåne län. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:17 Markanvändning i tätort. *Miljöenheten*
- 2002:18 Tillståndsprövning av jordbruk med djurhållning enligt miljöbalken. *Miljöenheten*
- 2002:19 Effekttuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten, vår 2002. *Miljöenheten*
- 2002:20 Mobility management i Skåne förslag till handlingsplan. *Miljöenheten*
- 2002:21 Personligt ombud. *Samhällsbyggnadsenheten*
- 2002:22 Inventering av häckande kustfåglar i anslutning till det marina naturreservatet Falsterbohalvöns havsområde. *Miljöenheten*
- 2002:23 Utsatta flickor i patriarkala familjer – om behov av skyddat boende och andra insatser. *Samhällsbyggnadsenheten*

Östra Boulevarden 62 A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 21 10
Epost lansstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.m.lst.se